

Lavfloraen ved Nanortalik og Arsuk

Af Eric Steen Hansen

Der er en forholdsvis lang historisk tradition for at studere og samle laver i Sydvestgrønland (laver = lichener, se tidsskriftet Grønland nr. 4, 1990). De første indsamlinger daterer sig fra begyndelsen af 1800-tallet, altså omkring kolonien Nanortaliks anlæggelse. De er imidlertid af ringe videnskabelig værdi, fordi der mangler nærmere oplysninger om findested. Blandt de mange, der samlede laver i området i det nittende århundrede, bør fire fremhæves på grund af deres indsamlingsarbejdes omfang og kvalitet, nemlig J. Vahl, der besøgte Sydgrønland i 1828 og 1829, P. Eberlin, som blandt andet samlede mange laver ved Nanortalik i 1885 (og som iøvrigt også deltog som botaniker i Gustav Holms konebådsekspedition på Grønlands østkyst), L. Kolderup Rosenvinge, der primært er kendt for sit arbejde med havalgerne, men også var en flittig lavsamler, f.eks. omkring det daværende Frederikshåb i 1888 og endelig N. Hartz, som året efter berejste store dele af Sydgrønland, men desuden huskes for sin overvintring 1891/92 på »Hekla« ved Danmarks Ø i det centrale Østgrønland.

Indsamlingsindsatsen har også været

af stor betydning i Sydvestgrønland i det tyvende århundrede, hvor især den netop afdøde norske lavforsker E. Dahl, de to danske botanikere K. Hansen og V. Alstrup og endelig denne artikels forfatter har ydet væsentlige bidrag til den grønlandske afdeling af Botanisk Museums lavherbarium. De sidste ti år har sidstnævnte lagt hovedvægten på studiet af lavfloraen omkring de grønlandske byer. I 1994 vil der være udarbejdet floralister fra alle grønlandske byer og deres omgivelser samt fra en række bygder og nogle videnskabelige stationer (f. eks. Kap Moltke og Brønlundhus). Nogle af disse artslistes er allerede publiceret i forskellig sammenhæng, mens andre foreligger som manuskript og på diskette. Hele dette materiale udgør i sig selv en form for nutidig status over lavdiversi-

Eric Steen Hansen er lektor ved Botanisk Museum i København og har i en årrække forsket i grønlandske laver med særligt henblik på deres forekomst omkring byer og bygder i både Vest- og Østgrønland. Tidligere artikler om grønlandske laver er publiceret i »Grønland« og andre danske og internationale tidsskrifter.

teten i de grønlandske byers umiddelbare omgivelser. Samtidig danner det grundlag for det fortsatte arbejde med at tilvejebringe en mere detaljeret oversigt over lavernes udbredelse og forekomst i forbindelse med byområderne. Et sådant projekt falder naturligt inden for de indsatsområder, der er nævnt i »Polarforskning. Strategi- og handlingsplan 1993-1997« udgivet af Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland. Her udtrykkes det klart, at det er »ønskeligt at skaffe mere viden om (de sårbare, levende) ressourcers afhængighed af klima og miljø, samfundsudvikling og forurening«. – I det følgende vil der blive givet en række eksempler på denne sammenhæng. Samtidig vil de mest karakteristiske træk ved lavfloraen omkring Nanortalik og Arsuk blive beskrevet. I nogle efterfølgende artikler er det hensigten at beskrive lavvegetationen ved andre grønlandske byer og bygder, heriblandt Paamiut og Qeqertarsuaat. Med økonomisk støtte fra Statens naturvidenskabelige Forskningsråd foretog jeg i sommeren 1993 en lichenologisk studierejse til de fire nævnte byområder, der alle er beliggende i Sydvestgrønlands ydre kystzone.

Nanortalik

Takket være storisen, som den 5. juli var så kompakt, at »Sarpik Ittuk« måtte returnere til Qaqortoq (fig. 1), fik jeg en ekstra dag forærende i Nanortalik. Den blev brugt til en vandretur til toppen af øens højeste fjeld. Fra fjeldkanten 559 meter over havets overflade havde jeg en meget smuk udsigt nordpå over til de meget markante fjelde, »Savtakkerne«,

Fig. 1. Storisen skaber vanskeligheder for skibstrafikken i Sydvestgrønland, her mellem Nanortalik og Qaqortoq. Samtidig er det en af de faktorer, som påvirker plantevæksten langs kysten.

midt på den hjerteformede Sermersôq Ø. Mod vest går fjeldsiden næsten lodret ned mod havet, en svimlende oplevelse som når man er højt til fjelds på Færøerne. I retning mod sydøst var det i det klare solskinsvejr muligt at se næsten til Kap Farvel (fig. 2). Mod nordøst bugter den lange, smalle Tasermiut Fjord sig ind mod indlandsisen, og et stykke ude på Iluileq-tangen ved øens østlige del ligger så Nanortalik med alle sine farvestrålende huse. At få et sådant »overblik« over de steder, man har arbejdet de foregående dage, er altid en vældig rar fornemmelse.

Trods den ret kraftige blæst noterede jeg alle de planter, som vokser heroppe. På gnejs dominerer en række sorte og mørkebrune arter, først og fremmest Sort Rudelav (*Orphniospora moriopsis*), Brunsort Skållav (*Allantoparmelia alpicola*), Knudret Trådlav (*Pseudephebe minuscula*), Sten-Trådlav (*P. pubescens*), Nordisk Navlelav (*Umbilicaria hyperborea*) og Gennembrudt Navlelav (*U. torrefacta*), som også forekommer almindeligt i øens lavlandsområde og her bidrager til klippepartiers mørke

Fig. 2. I klart vejr kan man næsten se til Kap Farvel fra toppen af det højeste fjeld på Nanortalik-øen. Nanortalik anes til venstre på billedet.

farve. De noget lysere skorpelaver, Fjeld-Blodøjelav (*Haematomma ventosum*) og Gulbrun Skivelav (*Tephromela armeniaca*), vidner ved deres usædvanlig hyppige forekomst på øen om Nanortaliks meget blæsende klima. De »al-lestedsnærværende« arter, Gulgrøn Landkortlav (*Rhizocarpon geographicum*) og Skør Kuglelav (*Sphaerophorus fragilis*), mangler ikke i dette selskab af klippeboende laver. Mellem spredte tuer af Fjeldpryd (*Diapensia lapponica*), Tue-Limurt (*Silene acaulis*) og Treblad-Siv (*Juncus trifidus*) vokser på jord Sne-Kruslav (*Cetraria nivalis*), Kræmmerhus-Kruslav (*C. cucullata*), Islandsk Kruslav (*Cetraria islandica*), Tue-Tjørnelav (*Coelocaulon muricatum*) Gråsort Krølhårslav (*Alectoria nigricans*), Fjeld-Krølhårslav (*A. ochroleuca*) og Mild Rensdyrlav (*Cladina mitis*). Disse

laver danner et typisk og i Grønland vidtudbredt fjeldmarkssamfund.

Lignende, men mere artsrige afblæsningsflader finder man flere steder umiddelbart nordvest for byen. Størst dækningsgrad opnår her Gulgrøn Krølhårslav (*Alectoria sarmentosa* ssp. *ve-xillifera*). Arten er let kendelig ved sine strågule, mere eller mindre affladede og grubede grene, der slynger sig hen over jordoverfladen. Den er meget sjælden i Sydøstgrønland og er i Vestgrønland ikke fundet nord for Nuussuaq. Ved Nanortalik optræder den blandt andet sammen med Almindelig Kuglelav (*Sphaerophorus globosus*), Hvidlig Ormelav (*Thamnolia vermicularis*) og Fjeld-Blegskivelav (*Ochrolechia frigida*) samt de ovennævnte arter af Kruslav og Krølhårslav. Artens almindelige forekomst ved Nanortalik er endnu et vid-

nesbyrd om de hyppige og stærke vinde, stedet er udsat for.

Nanortaliks fjeldmarksområder er også usædvanlige ved forekomsten af de to arter, Blågrå Papirlav (*Platismatia glauca*) og Almindelig Kvistlav (*Hypogymnia physodes*). De har det tilfælles, at de både kan gro på bark, jord og klippe, men mens førstnævnte art i sin udbredelse er begrænset til Sydvestgrønland, en den anden mere vidt udbredt i Vestgrønland, omend den som regel forekommer meget sparsomt på sine lokaliteter. Begge disse arter har været anset for at være udpræget kontinentale i deres udbredelse i Grønland, dvs. med hyppigst forekomst i indlandsområderne. En række helt nye fund gjort af artiklens forfatter viser imidlertid, at ar-

terne har et større udbredelsesmæssigt spektrum end hidtil antaget. Ganske nær den grusvej, der fra Nanortaliks nordlige udkant fører ud i naturen vokser Blågrå Papirlav på den østvendte side af en løs gnejsblok. Her forekommer den sammen med den hvide til lysegrå skorpelav, Farve-Blegskivelav (*Ochrolechia tartarea*). Denne arts danske navn refererer til dens anvendelse til farvning af f.eks. uldgarn. Den giver en karakteristisk purpurrød farve. I Skotland benyttedes den industrielt til dette formål. Man importerede den fra Sverige og Norge. I Grønland forekommer den som regel i sparsom mængde. Kun ved Arsuk har jeg set den danne større og forholdsvis tykke skorper på klipperne.

Fig. 3. Kirtel-Birk (*Betula glandulosa*) danner espalier hen over en klippeflade.

Det er dog ikke fjeldmarkernes »jordfarver«, der primært springer den, der besøger Nanortalik i sommertiden, i øjnene, men dværgbuskhedernes og kærenes friskgrønne farver. Fjeld-Revling (*Empetrum hermaphroditum*), Mosebølle (*Vaccinium uliginosum*) og Kirtel-Birk (*Betula glandulosa*) er de hyppigste dværgbuskarter. Sidstnævntes udbredelsesområde strækker sig mod nord til Godthåbsfjord. Her afløses den af den nærstående art, Dværg-Birk (*Betula nana*). Blågrå Pil (*Salix glauca*), Kryblyng (*Loiseleuria procumbens*) og Blålyng (*Phyllodoce coerulea*) vokser spredt mellem de andre dværgbuske. Det relativt kølige klima ved Nanortalik forhindrer dannelse af høje og tætte pilekrat, som man kender dem inde i fjordene. På de sydøstvendte fjeldskråninger på den sydlige del af øen så jeg dog et tilløb til dannelse af et krat bestående af op til 3/4 meter høje buske, men disse vokser ikke mere tæt end, at Grønlandsk Post (*Ledum groenlandicum*) kan finde grobund imellem dem. Kirtel-Birk og Fjeld-Ene (*Juniperus communis*) trives også godt i denne forholdsvis lune niche på 559 meter-fjeldet. De danner espalier hen over spredte klippestykker og andre planter (fig. 3). Birken er vært for de epifytiske laver, Nordisk Skållav (*Parmelia septentrionalis*), Gul Stolpelav (*Parmeliopsis ambigua*), Grå Stolpelav (*P. hyperopta*) og Rand-Nyrelav (*Nephroma parile*).

Nanortalik-øens dværgbuskheder er ganske rige på laver af slægterne Rensdyrlav (*Cladina*), Bægerlav (*Cladonia*) og Korallav (*Stereocaulon*). De hyppigste rensdyrlaver er Stjerne-Rensdyrlav

Fig. 4. En veludviklet bestand af Stjerne-Rensdyrlav (*Cladina stellaris*) vokser her i en Revling (*Empetrum*)-hede.

(*C. stellaris*) (fig. 4), Mild Rensdyrlav (*C. mitis*) og Askegrå Rensdyrlav (*C. rangiferina*). Den sidste forveksles nemt med den nærtstående art, Grå Rensdyrlav (*C. stygia*), der er mørkere ved basis af grenene. Det er en art, som vi først for nylig er blevet opmærksom på i Grønland, hvor den mange steder viser sig at være meget almindelig. De nævnte laver ledsages ofte af Fjeld-Korallav (*Stereocaulon alpinum*) og Rank Korallav (*S. paschale*) samt en række Bægerlaver, f.eks. Pragt-Bægerlav (*Cladonia bellidiflora*) og Skarlagenrød Bægerlav (*C. pleurota*). En stor del af de tidligere omtalte fjeldmarksla-

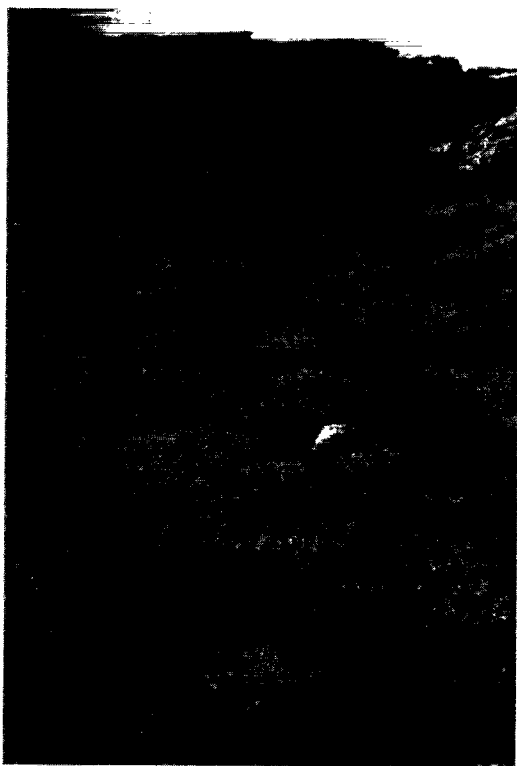

Fig. 5. Mild Rensdyrlav (*Cladonia mitis*) synes at trives storartet ved Nanortalik. Den danner tætte bestande i dette område.

ver træffes også mere eller mindre hyppigt i dette samfund. Vest for fjeldet Quagssuk på den nordlige del af øen opnår nogle af disse laver, f.eks. Mild Rensdyrlav og de to Korallav-arter, så høje dækningsgrader, at man kan tale om lavhede, selv om arterne kun fylder få kvadratmeter.

Mild Rensdyrlav, der både forekommer på tørre, vindudsatte steder og i nær sammen med Grå Rensdyrlav og Pigget Bægerlav (*Cladonia uncialis*), blev igen i år studeret med særlig stor opmærksomhed. Langt de fleste bestande (ikke alene på Nanortalik Ø, men også på de andre lokaliteter, jeg besøgte) er helt sunde

(fig. 5). Kun nogle få individer er inficeret med parasiter; det skyldes ugunstige forhold på voksestedet som f.eks. temporær vanddækning snarere end øget UV-stråling. Visse laver, f.eks. Mose-Kruslav (*Cetraria andrejevii*), Fliget Kruslav (*C. delisei*) og Sne-Bægerlav (*Cladonia stricta*) er særligt tilpasset til sådanne forhold, men det er Mild Rensdyrlav ikke på samme måde. Vi bør nøje følge ikke blot denne arts, men mange andre planters »sundhedstilstand«, for det er jo en alvorlig sag, når Danmarks Meteorologiske Institut konstaterer en udtynding af ozonlaget over Grønland på 40%. Men det er trist, hvis debatten om UV-B-strålernes potentielle skadevirkning på planter og mennesker får den noget irrationelle følgevirkning, at grønlænderne f.eks. begynder at bryde den ældgamle tradition med at samle bær i dværgbuskhederne i august/september af frygt for at de skulle være påvirket af strålerne. Når jeg hører, at grønlænderne udtrykker betænkelighed ved at anvende frugter og grønt hentet i naturen, plejer jeg at sige, at de bare skal spise løs af bærrerne, kvanerne osv., som de plejer. De giver et nyttigt vitamintilskud og smager iøvrigt pragtfuldt. En anden »myte«, som jeg også gerne vil aflive, er den, at bestandene af rensdyrlav skulle være blevet decimeret de senere år. De steder, jeg har besøgt, har jeg ikke observeret noget, der kan tydes i den retning.

Ikke alle terrestriske plantesamfund er dog lige frodige. I den periode jeg opholdt mig ved Nanortalik (25.6.-6.7.) lå der store sneklatter på de nordøstvendte fjeldskrånninger. I kanten af disse

Fig. 6. Nær Nanortalik kirke og museet er de løse klippeblokke flere steder bevokset med nogle arter af lav, der vidner om behandling af forskellige fangstdyr. Der er tale om kulturpåvirkning, ikke om forurening.

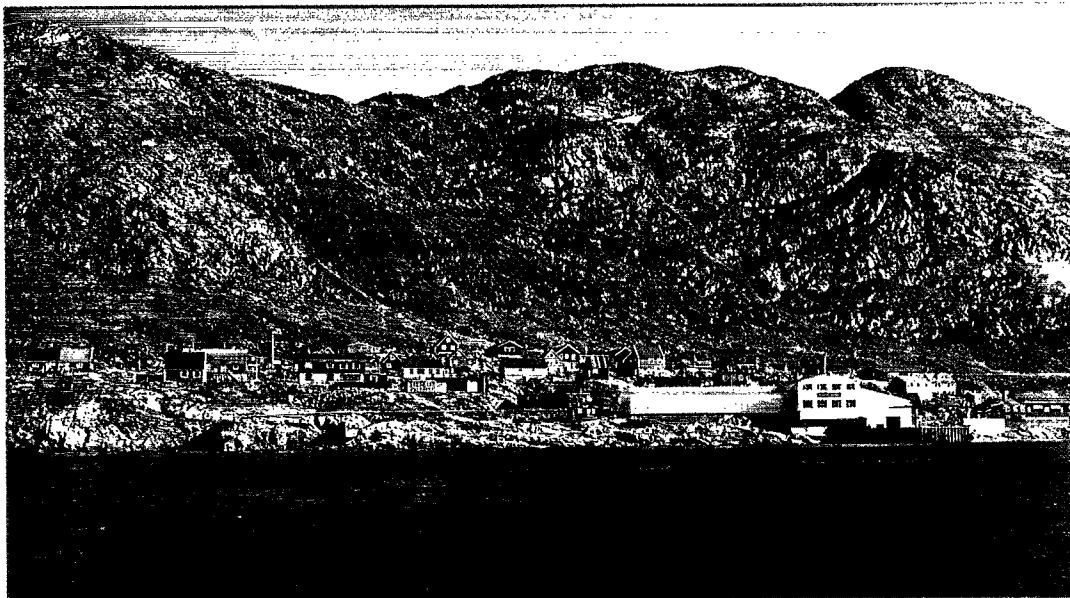

Fig. 7. Arsuks fiskefabrik og andre af bygdens huse set ude fra havet. Arsuk ligger i ly af nogle vældige klippevægge, fra hvilke grønne urtelier skråner ned mod husene.

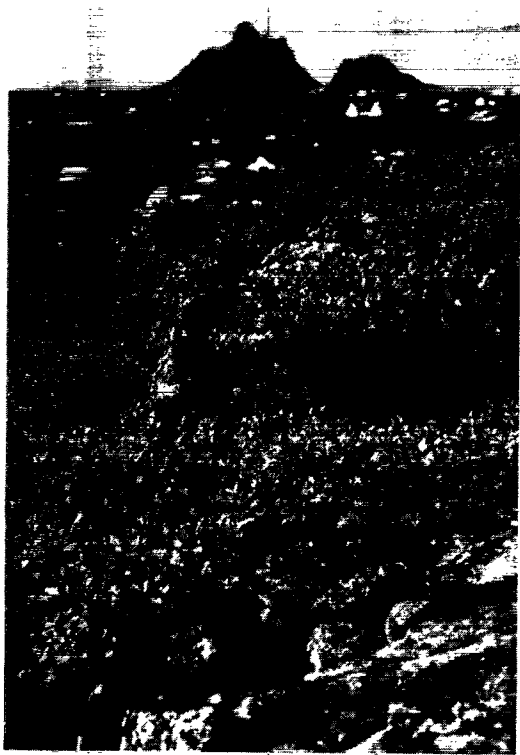

Fig. 8. Sølv om Arsuk er beliggende nær yderkysten finder man stedvis ret veludviklede pilekrat. I baggrunden ses øen Arsuk Umanak, også kaldet »de Gaulle«.

snelejer finder man et karakteristisk og i Grønland meget vidtudbredt lavsamfund bestående af arter som Safranfarvet Sæklav (*Solorina crocea*), Sneleje-Korallav (*Stereocaulon rivulorum*) og Fjeld-Prikvortelav (*Pertusaria oculata*). I afløbsrender fra snelejerne gror Mose-Kruslav, Fliget Kruslav og Sne-Bægerlav i stor mængde.

Lad os til slut under omtalen af Nannortaliks laver se på nogle specielle samfund af klippeboende (= epilithiske) laver. Mest kulturpåvirket er utvivlsomt det, man træffer på de løse klippeblokke (fig. 6) ved husene fra kolonitiden, nu indrettet som et meget interessant mu-

seum. De øjnefaldende skorpelaver, Arktisk Æggeblommelav (*Candelariella arctica*) og Strågul Kantskivelav (*Lecanora straminea*) vidner ligesom de mere uanselige arter, Roset-Småsporelav (*Acarospora molybdina*) og Kyst-Orangelav (*Caloplaca alcarum*) om havets nærhed. I samme selskab forekommer Fjeld-Væggelav (*Xanthoria elegans*), Lys-Væggelav (*X. candelaria*), Fuglestens-Rosetlav (*Physcia dubia*), Blågrå Rosetlav (*P. caesia*) og Glinsende Småsporelav (*Acarospora peliscypha*).

Den karakteristiske lavbevoksning på stenene er sandsynligvis en indirekte følge af tidligere – og nutidig – behandling af forskellige fangsttyr, heriblandt klapmyds, og påvirkning fra havfuglene, der jo gøder klipperne. Fælles for alle de nævnte lavarter er, at de er mere eller mindre udpræget kvælstofyndende (= nitrofile). Et tilsvarende, men mere artsfattigt samfund findes ved den store bugt lige nordøst for byen. Her vokser også Strandært (*Lathyrus maritimus*) med de store rød- og blåviolette blomster samt græsset Katteskæg (*Nardus stricta*). Begge disse arter har en typisk sydlig udbredelse i Grønland.

Et andet, ligeledes lyselskende, men mere varmekrævende lavsamfund forekommer på nogle stejle, sydvendte klippevægge lidt oppe på 559-meter-fjeldet. Messing-Skållav (*Parmelia conspersa*) og Gråbrun Skållav (*Parmelia disjuncta*) er de to mest karakteristiske arter. Lige i nærheden danner Rosenrod (*Rhodiola rosea*) og Kilde-Løvefod (*Alchemilla glomerulans*) sammen med Mælkebøtte (*Taraxacum*) og andre højere planter et forholdsvis frodigt urteli-lignende sam-

fund. Det siger næsten sig selv, at denne plantemosaik kun forekommer sjældent i det klimatisk set barske yderkystområde.

Der findes også skyggetålende laver ved Nanortalik, f.eks. Grønliggul Småsporelav (*Acarospora chlorophana*) og Hule-Kantskivelav (*Lecanora subradiosa*), den første med intenst gulfarvet, den anden med hvidligt løv. De vokser begge under overhængende klipper og i forholdsvis åbne klippespalter.

Nogle af gnejserne ved Nanortalik er rige på metaller. Som bekendt blev der i 1992 fundet guldførende kvartsgange nogle kilometer nord for byen. Da jeg ikke har set stederne, ved jeg ikke, om guldforekomsterne røbes af de laver, som gror der. En lang række undersø-

gelser godtgør, at andre metaller, f.eks. jern, kan påvises i klipperne gennem deres særlige lavflora. To gode eksempler kan hentes fra Nanortalik-øen: 1. Lidt nord for Sigssarigsoq på øens sydøstside, hvor byen oprindeligt anlagdes, findes en lille stenslette. Stenene, der består af gnejs, er smukt afrundede og iøjnefaldende ved deres orange farve. Denne skyldes skorpelaverne, Orange Bredskivelav (*Porpidia flavocaerulescens*) og Okkergul Bredskivelav (*Porpidia melinodes*), som ved deres tilstedeværelse ikke alene indicerer stenenes metalindhold, men også de noget fugtige forhold i området. – 2. Et stykke oppe på de højeste fjelde ses nogle brede, brune bånd i den lysere gnejs. Disse fjeldpartier har et højere indhold af jern

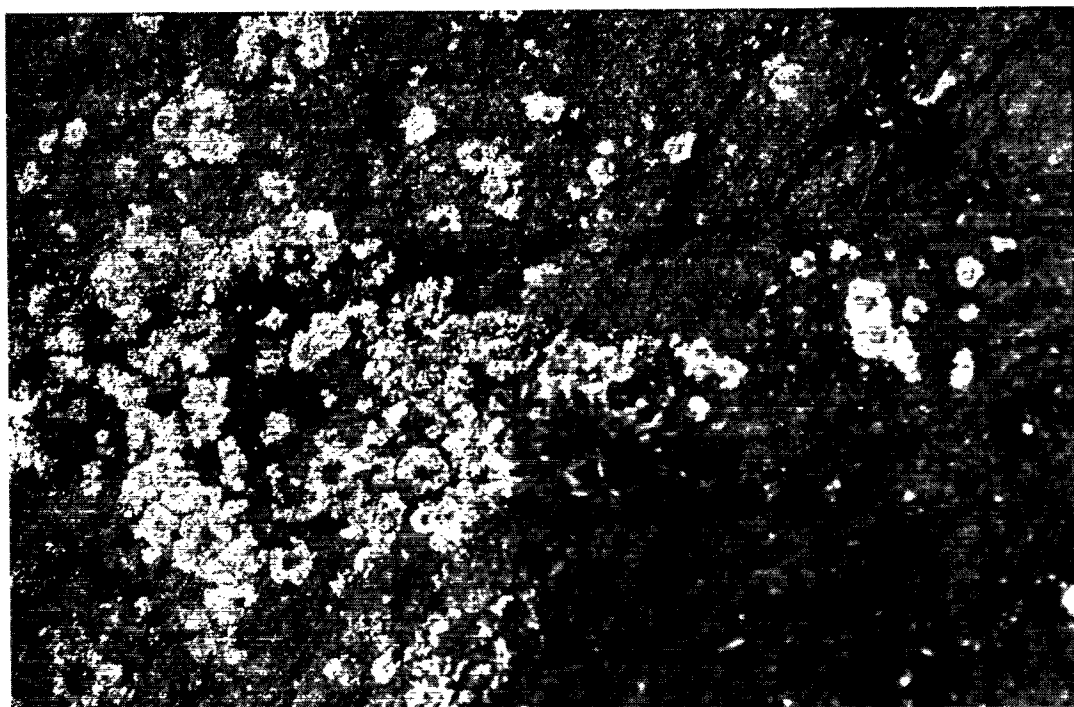

Fig. 9. En stor bestand af Bleg Frostlav (*Placopsis gelida*) på en stærk mønret basaltklippe. Det er en udpræget »oceanisk« art, som foretrækker et fugtigt kystklima.

end den omgivende gnejs og rummer et karakteristisk lavsamfund med stor hyppighed af orange-, okker- og rustfarvede løv. Orange Bredskivelav og Rust-Småskivelav (*Tremolecia atrata*) er to typiske arter i dette samfund. – Selv om Nanortalik Ø rager direkte ud i storisbæltet og derfor har et køligt, oceanisk og tilmed temmelig blæsende klima, findes her alligevel en varieret og interessant lavflora.

Arsuk

Isen skurede fælt mod skibssiden, da

Fig. 10. En frodig urteli med Bidende Ranunkel (*Ranunculus acris*), Skjoldbregne (*Polystichum lonchitis*), Klippe-Ærenpris (*Veronica fruticans*) og mange andre arter. Kun nogle få arter af Skjoldlav (*Peltigera*) kan klare sig i konkurrencen med de højere planter.

Fig. 11. Tæt ved urtelierne findes der frodige bregnekløfter.

»Sarpik Ittuk« var på vej nordpå med kurs mod Arsuk og Paamiut, men alt var roligt, da vi hen på morgenstunden den 7.7. nærmede os Arsuk. Det er smukt at se bygdens huse brede sig ud over den forholdsvis smalle kystbræmme nedenfor det gigantiske system af sydvendte fjeldvægge (fig. 7), der fortsætter helt op til Røverborgs og Kûngnâts tinder i henholdsvis 1280 og 1418 meters højde. Fra de bratte fjeldmure breder vifte- og kileformede urtelier og urer sig ned mod lavlandet, hvor de går over i små pilekrat (fig. 8) samt partier af dværgbuskhede, fjeldmark og kær. Som vi skal se i det følgende, viser

vegetationen tydeligt, at sommerklimaet er mildere end ved Nanortalik, der jo er direkte udsat for kølige nordenvinde, og ikke har udstrakte, sydvendte klippeflader til at holde på varmen. Til gengæld har tågedannelser mere frit spil ved Arsuk. Mange gange så jeg havtågen sive ind over byen og efterhånden næsten skjule husene. Sommeren er dog også rig på dage med klart solskin.

Allerede lavvegetationen på klipperne i dalsænkningen mellem skræntsyste-
met og husene afspejler de særlige klimatiske forhold, for selv om den minder meget om den, man finder på klippepartierne i Nanortaliks udkant (domi-

Fig. 12. Ved Ivigtut nød vi de friske skud af Fjeld-Kvan (*Angelica archangelica*).

Fig. 13. Der blev også tid til en botanisk ekskursion, i hvilken en gruppe børn og unge fra Arsuk deltog. Vi lagde hovedvægten på planternes praktiske anvendelighed og selve artskendskabet.

nans af Sort Rudelav; sparsom forekomst af Blågrå Papirlav og Almindelig Kvistlav), er der dog en vigtig forskel. Glat navlelav (*Umbilicaria polyphylla*), som slet ikke blev observeret ved Nanortalik, er nemlig almindelig i lavlandet ved Arsuk. Det er en overvejende kontinental art, som ved sin tilstedeværelse røber, at sommeren normalt er temmelig varm. Dette underbygges af flere andre lavers forekomst i området, f.eks. Messing-Skållav, der fortrinsvis vokser på stejle, sydvendte klipper ligesom ved Nanortalik, samt Bredfliget Lungelav (*Lobaria scrobiculata*) og Gråbrun Kvistlav (*Hypogymnia austro-roses*). De to sidstnævnte arter forekommer, omend ret sparsomt, på et mørkt, stærkt forvitret og sydvestvendt klippefremspring nær den østlige ende af dalen. Det er i virkeligheden en basaltgang, som skærer sig igennem den noget lysere silikatbjergart på stedet. De to arter, som man egentlig ikke venter at finde så nær yderkysten, ledsages af en række laver, som alle nyder godt af et vist tilskud af guano fra blandt andet ravne, der frekventerer klipperne. Det drejer sig om følgende arter: Gul Fjeldrosetlav (*Dimelaena oreina*), Sortebrun Kantskivelav (*Lecanora argopholis*), Sortegrøn Navleskjold (*Rhizoplaca melanophthalma*), Knudret Kraterlav (*Diploschistes scruposus*), Mørk Mankelav (*Bryoria chalybeiformis*), Blågrå Rosetlav og Fjeld-Væggelav. Den sydligste forekomst i Grønland af Jord-Kantskivelav (*Lecanora geophila*) træffes iøvrigt nær dette klippeparti.

Også ved Arsuk ser man, at de mikroklimatiske forhold kan skifte fra den

ene yderlighed til den anden over ganske små afstande. På nogle nordvendte og forholdsvis fugtige basaltklipper på den modsatte side af dalen finder man således et helt andet lavsamfund med Grå Snelav (*Amygdalaria panaeola*), Rødbrun Hulskivelav (*Bellemeria cinereorufescens*), Sne-Orangelav (*Caloplaca nivalis*) og Orange Bredskivelav som de mest karakteristiske arter. Ikke langt fra den mørke »ravneklippe« kan man desuden iagttage et sneleje med Sne-Pionerlav (*Lecidoma demissum*) og Saffranfarvet Sæklav samt en klippe med den stærkt oceaniske art, Bleg Frostlav (*Placopsis gelida*) (fig. 9).

På ét punkt, nemlig ved et markant indslag af kalkyndende eller såkaldt »eutrofe« arter, er lavfloraen på Arsuks klippevægge helt forskellig fra den på Nanortaliks fjelde. De fleste af arterne, som vi i det følgende skal se en række eksempler på, får deres særlige næringstilskud gennem opløste stoffer (fra jord og klippe) i det vand, der periodevis løber ned over og optages af dem. Nogle er dog tillige i stand til at optage mineraler direkte fra deres underlag. Kalk-Bægerlav (*Cladonia pocillum*), Vifte-Skjoldlav (*Peltigera venosa*), Året Skjoldlav (*P. leucophlebia*), Grågrøn Sæklav (*Solorina bispora*) og Mos-Dugrosetlav (*Physconia muscigena*) er de vigtigste »makrolichener« på disse klipper. Blandt »mikrolichenerne« (= skorpelaverne) bør især følgende fremhæves: Mos-Orangelav (*Caloplaca jungermanniae*), Forskelligfarvet Orangelav (*C. tirolensis*), Kalk-Skivelav (*Lecidea marginata*) Arktisk Støvlar (*Lepraria vouauxii*), Rød Skællav (*Psora deci-*

piens), Kalk-Skællav (*P. globifera*), Sprække-Skællav (*P. rubiformis*), Rødbrun Læderlav (*Catapyrenium lachneum*), Hede-Blegskivelav (*Ochrolechia upsaliensis*), Klippe-Blæklav (*Placynthium asperellum*) og Blågrå Blærelav (*Toninia sedifolia*). Størstedelen af disse laver spiller også en stor rolle i den allernordligste del af Grønland!

En meget stærk kontrast (det gælder både farvemæssigt og med hensyn til totaludbredelse i Grønland) til disse laver er de temmelig skrånende, gulgrønne urtelier, som passerer på vej op mod de stejle klippevægge ovenfor byen. Disse sydeksporerede urtelier er meget artsrige (fig. 10) og vidner ved deres frodighed om de særdeles gode væktsbetingelser på stedet med megen væde og solvarme i sommertiden. De friske grønne og gule farver skyldes især arter som Bidente Ranunkel (*Ranunculus acris*), Mælkebøtte, Kilde-Løvefod (*Alchemilla glomerulans*), Bjerg-Løvefod (*A. alpina*) samt forskellige bregner (fig. 11), heriblandt Skjoldbregne (*Polystichum lonchitis*), Mangeløv (*Dryopteris*), Bægerbregne (*Cystopteris*), Dunbregne (*Phegopteris*) og Egebregne (*Gymnocarpium*). Nogle steder rager græsser som Fjeld-Rottehale (*Phleum commutatum*) og Fjeld-Gulaks (*Anthoxanthum odoratum*) op med deres duske. Fjeld-Kvan (*Angelica archangelica*), der ligesom Rosenrod spises med stor fornøjelse af de lokale (fig. 12), Fjeldkonval (*Streptopus amplexifolius*), Sæter-Evighedsblomst (*Gnaphalium norvegicum*), Sorttorp (*Bartsia alpina*) og Fjeld-Bakkestjerne (*Erigeron borealis*) er også at finde i selskabet. Blandt de mere uanse-

lige arter skal følgende anføres: Fjeld-Frøstjerne (*Thalictrum alpinum*), Gyl-dentråd (*Coptis trifolia*), Arktisk Øjentrøst (*Euphrasia frigida*), Eng-Viol (*Viola palustris*) og Sne-Ensian (*Gentiana nivalis*). Sidstnævnte har blå blomster ligesom de to Ærenpris-arter, der forekommer i urtelien. Ikke mindre interessante er tilstedeværelsen af hele fire orkidé-arter, Hjerte-Fliglæbe (*Listera cordata*), rådplanten Koralrod (*Corallorhiza trifida*), Satyrblomst (*Leucorchis albida*) og Grønlandsk Gøgelilje (*Platanthera hyperborea*) samt den spæde art, Dværgulvefod (*Selaginella selaginoides*) i dette righoldige plantesamfund, som der virkelig er grund til at værne særligt om (fig. 13).

Omkring og især nedenfor urtelierne ses forskellige aflejringer af klippeblokke af forskellig størrelse. Ved første øjekast kan de synes temmelig golde, men ser man nærmere efter, viser de sig at rumme flere veludviklede lavsamfund. På jord og humus nede mellem klippestykkerne danner arter som Mild-, Grå- og Stjerne-Rensdyrlav, Pragt-, Pigget-, Skælklædt (*Cladonia squamosa*) og Takket Bægerlav (*C. crispata*), Islandsk Kruslav og Hunde-Skjoldlav (*Peltigera canina*) tykke puder. På selve blokkene optræder Farve-Blegskivelav meget hyppigt. Bevoksning af Lys-Væggelav (fig. 14), Fuglestens-Rosetlav og Mørk Kantskivelav (*Protoparmelia badia*) på toppen af nogle af blokkene harmonerer fint med tilstedeværelsen af snespurve. Solbeskinnede steder, hvor pilekviste danner espalier hen over klippeblokkene, udgør ligesom ved Nanortalik en passende habitat for Rand-Nyrelav.

Fig. 14. Lys-Væggelav (*Xanthoria candelaria*) vokser fortrinsvis på toppen af sten, der gødes af forskellige fugle, heriblandt snespurve.

Dværghuskheder og afblæsningsflader med stort set samme artsindhold som ved Nanortalik findes mange steder omkring Arsuk. Hist og her giver næringsrig jordbund dog anledning til forekomster af Grønlandsk Fjeldsimmer (*Dryas integrifolia*). Gulgrøn Krølhårs-lav er ikke så almindelig i Arsuk-området som ved Nanortalik, men vindpåvirkningen er jo heller ikke så kraftig. Lavvegetationen på klipperne ved havet i Arsuks periferi er interessant ved ud over de i forbindelse med Nanortalik omtalte laver at rumme de to arter, Bredfliget Orangelav (*Caloplaca scopularis*) og Grynet Orangelav (*C. verruculifera*). Til gengæld så jeg ikke Arktisk Æggeblommelav ved Arsuk.

De grønlandske laver er en farve- og formrig plantegruppe, som kan iagttages hele året rundt på sne- og isfri steder. Sammen med Jørgen Andersen på Botanisk Museum har jeg udarbejdet et manuskript til en grønlandsk lavbestemmelsesbog med farvebilleder af talrige arter. En sådan bog vil være nyttig at have ved hånden samtidig med, at denne artikel læses. Indtil den udkommer må der henvises til M. Skytte Christiansen & H. Martin Jahns: »Bregner. Mosser. Laver«. G. E. C. Gads Forlag. Glimrende farvefotografier af de fleste af de i artiklen nævnte arter af højere planter findes i J. Feilberg, B. Fredskild & S. Holt: »Grønlands Blomster«. Forlaget Regnbuen.